

JAUNIEŠU UZSKATI PAR ĢIMENES JĒDZIENU

Padziļināto interviju kopsavilkums
2022. gada jūnijs

TEHNISKĀ INFORMĀCIJA

PĒTĪJUMA VEICĒJS	Pētījumu centrs SKDS
PĒTĪJUMA METODE	Kvalitatīvais pētījums, padziļinātās intervijas (Pdzi) – 30 gab
PĒTĪJUMA MĒRĶI	Apzināt jauniešu attieksmi, priekšstatus, nākotnes plānus un motivāciju, domājot par ģimeni, vērtībām, kas ar to saistās
MĒRĶA GRUPAS	Jaunieši vecumā no 18-25 gadiem
ĢEOGRĀFISKAIS PĀRKLĀJUMS	Rīga/pierīga – 10 intervijas, Latvijas pilsētas – 10 intervijas, reģioni – 10 intervijas
PĒTĪJUMA SPECIFIKA	<ul style="list-style-type: none">• Respondentu atlase notika, ievērojot klienta noteiktos kritērijus - atbilstību noteiktajām vecuma kategorijām, dzīvesvietas urbanizācijas pakāpei• Intervijām tika atlasīti respondenti ar dažādiem izglītības līmeņiem (pamatizglītība – 10 intervijas, vidējā – 10 intervijas, studē/augstākā izglītība – 10 intervijas)• Respondentu dalījums pēc ģimenē lietotās sarunvalodas - latviešu 60% : krievu 40%• Pētījuma dalībnieku atlase notika, izmantojot SKDS intervētāju tīklu
IZLASES LIELUMS	30 padziļinātās intervijas (Pdzi)
INTERVIJU NORISES ILGUMS	~18-30 min
INTERVIJU NORISES LAIKS	2022. gada jūnijs

RESPONDENTI I

Nr.p.k	Dzimums	Sarunvaloda ģimenē	Vecums	Dzīvesvieta	Izglītība	Nodarbošanās
1.	vīrietis	latviešu	21	Rīga	studē	studē
2.	vīrietis	latviešu	20	Saulkrastu lauku teritorija	pamatizglītība	mācās prof.skolā
3.	vīrietis	latviešu	24	Jelgavas nov.	pamatizglītība	strādā
4.	vīrietis	latviešu	21	Jēkabpils nov.	studē	studē
5.	vīrietis	latviešu	18	Bauska	pamatizglītība	mācās vidusskolā
6.	vīrietis	latviešu	18	Valmiera	pamatizglītība	mācās vidusskolā
7.	vīrietis	latviešu	25	Rīga	vidējā profesionālā	strādā
8.	vīrietis	latviešu	25	Smiltenes nov.	studē	strādā
9.	vīrietis	latviešu	25	Jelgavas nov.	vidējā	strādā

RESPONDENTI II

Nr.p.k	Dzimums	Sarunvaloda ģimenē	Vecums	Dzīvesvieta	Izglītība	Nodarbošanās
10.	sieviete	latviešu	25	Valmieras nov.	studē	studē
11.	sieviete	latviešu	22	Pļaviņas	vidējā profesionālā	strādā
12.	sieviete	latviešu	21	Rīga	pamatizglītība	mācās
13.	sieviete	latviešu	18	Tukums	vidējā profesionālā	strādā
14.	sieviete	latviešu	22	Bauska	pamatizglītība	strādā
15.	sieviete	latviešu	20	Dobeles	pamatizglītība	mācās
16.	sieviete	latviešu	18	Nereta	vidējā	nestrādā/nemācās
17.	sieviete	latviešu	21	Rīga	vidējā	mācās
18.	sieviete	latviešu	24	Kuldīgas nov.	vidējā	mācās

RESPONDENTI III

Nr.p.k	Dzimums	Sarunvaloda ģimenē	Vecums	Dzīvesvieta	Izglītība	Nodarbošanās
19.	vīrietis	krievu	24	Jelgavas nov.	vidējā	strādā
20.	vīrietis	krievu	19	Rīga	studē	strādā
21.	vīrietis	krievu	19	pierīga	studē	studē
22.	vīrietis	krievu	18	pierīga	pamatizglītība	mācās vidusskolā
23.	vīrietis	krievu	23	Liepāja	Studē	strādā
24.	vīrietis	krievu	24	Liepājas nov.	vidēja	strādā
25.	sieviete	krievu	25	Rīga	vidējā	mācās
26.	sieviete	krievu	22	Rīga	Studē	studē
27.	sieviete	krievu	25	Rīga	pamatizglītība	strādā
28.	sieviete	krievu	20	Daugavpils	vidējā	strādā
29.	sieviete	krievu	23	Liepāja	studē	strādā
30.	sieviete	krievu	24	Liepājas nov.	vidējā	strādā

KOPSAVILKUMS

ĢIMENES JĒDZIENS

SPONTĀNIE PRIEKŠSTATI

Lielākoties spontānās asociācijas saistībā ar ģimenes jēdzienu, respondenti visbiežāk attiecina uz **vismaz divām kopdzīvē esošām personām**, kuras **saista kopēja mājsaimniecība un/vai tuvāka radniecība** (vecāki, bērni).

No otras puses respondentu atbildēs ļoti bieži izskan arī **paplašināta ģimenes jēdziena izpratne**, par vienu ģimeni uzskatot tos, kuru vidū valda **savstarpēja uzticēšanās, emocionāla saikne, drošība, komforts** (piemēram, draugi, klasesbiedri, retāk - radi).

”*Tie var būt cilvēki, kurus saista papīrs vai asinis. Bet var būt arī kaut kas spēcīgāks, kaut kāda emocionāla saikne. Jebkurš var kļūt par ģimenes locekli.»*

Runājot par ģimenes jēdzienu, vairākumam asociācijas bija saistītas ar **pamatvērtībām**, kas raksturo ģimeni- atbalsts, atbildība, rūpes vienam par otru, savstarpēja cieņa, labsajūta. Ģimenes vērtība - vide, kas sniedz piederības, drošības sajūtu, apvieno līdzīgi ieradumi, kopā pavadīts laiks. Tomēr jāatzīmē, ka vērojama arī ģimenes jēdziena idealizēšana, ne pašu pieredzē balstīti viedokļi.

SABIEDRĪBAS IZPRATNE PAR ĢIMENES JĒDZIENU

Runājot par **sabiedrības izpratni par ģimenes jēdzienu, tika atzīts, ka ir notikušas pārmaiņas**, kas radušās laika gaitā, sabiedrībai attīstoties. Esošās pārmaiņas sabiedrības izpratnē ģimenes jēdziena kontekstā, galvenokārt tiek raksturotas kā **mūsdienīgas, modernas sabiedrības iezīme**, kas no jauniešu puses tiek vērtēts visnotaļ **pozitīvi**.

Ar sabiedrības domāšanas progresu tiek saistīta pakāpeniska atbrīvošanās no **seniem stereotipiem**, kas iepriekš bijuši vairāk **cilvēku izvēles brīvību ierobežojuši** (laulības pēc principa «*līdz nāve mūs šķirs*», viendzimumu attiecību jautājuma aktualizēšana sabiedrībā, sabiedrības spiediens stāties laulībās grūtniecības, vecuma dēļ) pretstatā mūsdienu krietni vien brīvākajiem uzskatiem.

Tomēr respondentu viedokļos iezīmējas arī pretrunas. Daļa respondentu ar izvēles brīvību saistīja apzinātu lēmumu vieniem audzināt bērnus, dzīvojot brīvās attiecībās, bez saistībām, kamēr citi kritizēja arvien pieaugošo **sabiedrības nevēlēšanos uzņemties atbildību, rūpes, dzīvojot tikai sev**.

Kritiku saņēma arī Latvijas sabiedrības «vecmodīgie», konservatīvie uzskati, kas bāzēti tradicionālajās vērtībās - «*mēs neļaujam cilvēkiem būt laimīgiem un mīlēt to, ko viņi grib*»), paužot neiecietību pret citādākām, netradicionālam izvēlēm, nesekojoš «jaunajām» rietumu brīvībām un tendencēm izpratnē par ģimeni un attiecībām.

SABIEDRĪBAS IZPRATNES MAIŅA

» «Grib nopelnīt vairāk naudas, sakārtot savu privāto dzīvi. Lai ir māja un viss, kas vajadzīgs.»

» «Mums ilgu gadu laikā iemācīts domāt, ka tā ir pareizi, bet varbūt tas nemaz nav pareizākais.»

Lielāka brīvība uzskatos, izvēlē-
biežāka partneru maiņa,
viendzimumu attiecības,
bez bērniem

» «Sabiedrība ļoti strauji mainās un es domāju, ka mainīsies arī uzskati. Ja mainījās kaut vai pēdējo 100 gadu laikā, kāpēc, lai nemainītos vēl?»

» «Cilvēks grib izpriecāties un nedomā par to. Viņš maina partnerus un gūst no tā baudu.»

Prioritāšu maiņa-
karjera, finansiālā
labklājība, ne ģimeņu
veidošana

Atbrīvošanās no
seniem stereotipiem,
brīvās attiecības,
biežākas laulību
šķiršanas

» «Man vienalga par tām viendzimumu laulībām. Galvenais, lai cilvēki normāli. Jautājums, vai pēc tam bērniem iemācīsies, ka viņiem nevajag būt ģejiem.»

» «Agrāk bija viens partneris uz visu dzīvi, izšķirties nevarēja. Tagad var apprecēties, padzīvot kādu laiku kopās, izšķirties, ja kaut kas nepatīk.»

Plašāka
ģimenes
jēdziena
izpratne,
robežu
nojaukšana,
ģimenes
locekļi arī
draugi,
mīldzīvnieki

Nevēlēšanās
uzņemties
atbildību,
neveido
ģimenes

NĀKOTNES ĢIMENES

Vērtējot ģimenes jēdziena nākotnes attīstību, izskanēja neviennozīmīgi viedokļi. Daļa jauniešu norādīja, ka, viņuprāt, sabiedrības izpratne par **ģimenes institūciju saglabāsies esošā jēdziena ietvaros**, lai arī prognozējot pretrunīgo viedokļu asāku konfliktu un ļoti lēnu liberālo brīvību ienākšanu un pieņemšanu, tomēr neprognozējot būtiskas pārmaiņas diezgan konservatīvajā Latvijas sabiedrībā.

Citi, pamatojot ar jau šobrīd sabiedrībā vērojamu tendenci - nevēlēšanos uzņemties atbildību, personisko interešu prevalēšanu, ģimenes kā stabilitātes garanta samazināšanos, kristīgo vērtību un baznīcas ietekmes mazināšanos, norādīja, ka nākotnē varētu vēl vairāk **sarukt laulību** noslēgšanas gadījumi, **izvēloties neregistrētu kopdzīvi**, biežu **partneru maiņu** bez juridiskām saistībām.

Sabiedrībai kļūstot arvien izglītotākai, tiek paredzēta **aizspriedumu, stereotipu izzušana** (piem., par precību vecumu, ļaujot veidot ģimenes, kad tiešām paši to vēlas un ir gatavi, tādējādi izvairoties no iespējamajām kļūdām, negatīvajām sekām (finansiālo nestabilitāti, nespēja parūpēties par ģimeni, brieduma trūkums attiecību veidošanai, bērnu radīšanai).

Publiskajā vidē aktualizējot viendzimumu pāru cilvēktiesības, arvien **pieaug arī sabiedrības informētība, iecietība**, kas, pēc respondentu domām, nākotnē sekmēs šīs sabiedrības daļas biežāku *«iznākšanu no skapja»*, uzdrošināšanos veidot savas ģimenes. Tajā pat laikā daļa respondentu uzsver, ka viendzimumu pāru jautājumos paši ieņem neitrālu pozīciju, ne nosodot, ne atbalstot.

Atsevišķi respondenti arī norādīja, ka nākotnē **mazināsies sociāli nelabvēlīgo ģimeņu īpatsvars**, kas tiek saistīts ar vispārējo sabiedrības izglītības, dzīves līmeņa pieaugumu, iesaistīto dienestu darbības uzlabošanu.

PERSONĪGĀ PIEREDZE

EKSPEKTĀCIJAS PAR ĢIMENI

Runājot par savas ģimenes veidošanu, respondentu atbildēs bieži iezīmējas **personīgās pieredzes, kas gūtas augot savā ģimenē, būtiskā ietekme**. Pamatojot ar savas bērnības pozitīvo, vai negatīvo pieredzi, veidojusies pārliecība veidot vai neveidot savu ģimeni, radīt bērnus - *«Man savu māsu palīdzēju uzaudzināt. Es esmu tāds ģimenisks cilvēks un sapratu, ka nevaru bez ģimenes.» «Es esmu tā audzināts, tāpēc man ir svarīgi, lai man ir tradicionāla ģimene ar pēcnācēju radīšanu. Pats esmu no daudz bērnu ģimenes, tāpēc gribu, lai vismaz divi bērni ir. Tas ir tas ideālais.»*

Vairākums respondentu atzina, ka kopumā redz sevi kā ģimenes cilvēku un ir domājuši par savu ģimeni, argumentējot ar **vēlmi nākotnē uzņemties rūpes** par kādu (partneri, bērniem, mājdzīvnieku), *«lai nebūtu vientuļš», «divatā ir vieglāk, jo ir kam prasīt atbalstu, vienam dzīvot ir sarežģītāk»* saskatot **ekonomisko «izdevīgumu»**, dalot vienas mājsaimniecības izdevumus. Tomēr ģimenes veidošana un plānošana vairumam šobrīd nav prioritāte, *«kaut kad jau būs ģimene»*, norādot uz lielo **atbildības nastu, ko šobrīd uzņemties vēl nav gatavi**.

Raksturojot savu ideālo nākotnes ģimenes modeli, visbiežāk respondentu ekspektācijas saistītas ar **piemērota partnera satikšanu**, ar kuru saistītu emocionāla saikne, uzticēšanās, savstarpēja sapratne un atbalsta sniegšana. Būtisks aspekts, pēc respondentu domām ir arī **atbilstošs finansiālais statuss**, kas jāasniedz, lai varētu sākt plānot ģimeni- *«lai ir māja, cilvēka cienīga dzīve»*, noteiktu bērnu skaitu – *«sevis atražošanai gribētos divus», «mana uzvārda nesēji, dzimtas turpinātāji»*.

Vairāku respondentu atbildēs, domājot par iespējamo ģimenes veidošanu, iezīmējas **bailes no neizdošanās, bažas par ekonomisko un ģeopolitisko situāciju valstī, kā arī nevēlēšanos ierobežot savu brīvību**, dažkārt pat kategoriski norobežojoties no bērnu radīšanas nākotnē, kā sev piemērotākas saskatot bezbērnu attiecības.

ĢIMENES PLĀNOŠANA

Lai arī vairākums atzina, ka redz sevi kā ģimenes cilvēku, par mērķtiecīgu ģimenes plānošanu **nav aizdomājušies**. Īpaši gados jaunāku respondentu atbildēs redzams arī personīgās pieredzes trūkums, nevēlēšanās veidot nopietnas, ilgstošas attiecības, tādējādi, **ģimenes plānošanas jautājums nav bijis personīgi nozīmīgs un aktuāls**.

Izceļot šobrīd sev svarīgās prioritātes, piemēram, izglītošanos, karjeras veidošanu, pasaules apceļošanu, pieredzes uzkrāšanu, finansiālas stabilitātes iegūšanu, **ģimenes plānošana tiek atlikta uz tālāku nākotni**.

Daļa norādīja uz **plānošanas bezjēdzību** - viņuprāt, **ģimenes veidošana notiek attiecību procesā, kad abi partneri ir tam gatavi**. Tāpat, attiecību turpināšanu ar ģimenes veidošanu ietekmē abu partneru vienots redzējums par nepieciešamību veidot ģimeni, finansiālie aspekti, kas ir mainīgi un neparedzami apstākļi, un, viņuprāt, ir pretrunā plānošanas konceptam, *«tas notiks pats no sevis»*.

Savukārt citai daļai respondentu ģimenes veidošana, attiecības vairāk saistījās ar **jūtu pasauli, ko nevar ietvert racionālā plānošanas izteiksmē**. Norādot, ka *«plānošana nestrādā»*, **lēmums par ģimenes veidošanu tiks pieņemts spontāni, emocionālu faktoru ietekmē** *«es sajūtīšu»*, *«kad būs īstais cilvēks»*, *«mums abiem gribēsies»*, *«kad jūt ar sirdi»*, *«gan jau, kad nākotnē kādu satikšu, tad jā»*, *«kad jūti, ka attiecībās vajag spert to nākamo soli, tad arī to dara»*, *«Visam jānotiek dabīgi un cilvēks pats jūt, vai tas ir īstais cilvēks. Un pēc laika tu redzi, vai ar to cilvēku var vai nevar veidot ģimeni.»*

ARGUMENTI PRET ĢIMENES VEIDOŠANU

„«Bērni tā ir liela atbildība, nevar tā uzgrūst citiem.»

„«Ja mums būs bērni, nevarēsim aiziet uz klubiņu padejot. Mēs nevēlamies uzņemties vēl tādu atbildību.»

„«Es vēl esmu jauns, gribu pats sevi attīstīt, pamācīties, lai es ko varētu tiem bērniem iemācīt. Neesmu gatavs vēl ģimenei un bērniem.»

Nevēlas saistības, uzņemties atbildību

Trūkst brieduma, pieredzes, nogaida

Ģimene uzliek pienākumus, ierobežo, pārāk liela atbildība

„«Jāpienāk apskaidrībai, ka tu gribi klātesošus cilvēkus, kad tu esi lielu daļu pasaules iepazīnis. Jeb arī tas brīdis, kad tu esi saticis savu otru pusīti un tad jau pamazām aiziet par ģimeni»

Nevēlas pieaugt, trūkst patstāvības, ērtāk dzīvot pie vecākiem

„«Es neesmu tik ļoti ģimenes cilvēks, jo nevaru nosēdēt vienā vietā, gribu vēl kaut kur doties un kaut ko piedzīvot.»

Vēlas izdzīvot savu dzīvi, izbaudīt visas iespējas, ko tā sniedz

Finansiālie aspekti, nespēja parūpēties, uzturēt sevi

„«Iedomājieties, man tagad piedzims sīkais. Neviens nezina, kas notiks ne rīt, ne nākamnedēļ. Visas tās militārās darbības, kas šobrīd notiek. Tāpēc domāt par ģimeni tagad ir bezatbildīgi.»

ĢIMENE – MŪSDIENU IZPRATNES VĒRTĒJUMS

Kopumā respondenti atzina, ka tradicionālais ģimenes jēdziens sabiedrībā ir mainījies un arī pašu respondentu atbildes liecina, ka par ģimeni tiek uzskatīti **tradicionāli divu vai vairāku cilvēku kopums, ko saista partnerattiecības, laulība vai asinsradniecība**, gan arī paplašinātā izpratnē – draugi, radu loks, arī domu biedri *«Es savu labāko draudzeni uzskatu par ģimeni. Bet tādā fiziskā ģimenē viņa nav mana ģimene.»*.

Vairākums noliedza ģimenes institūcijas definīciju kā tikai laulāto savienību. Ģimenes jēdziens jauniešiem drīzāk saistās ar **partneru savienību, vai draugiem, kuru vidū valda emocionālā tuvība**, uzticēšanās, pieķeršanās, atbalsts, *«ar ko ir labi»*. Atsevišķos gadījumos pat mājdzīvnieki tiek pielīdzināti ģimenes locekļiem, *«nu man jau ir divi bērni - mani suņi, es viņus uzskatu kā savus bērnus – vedu uz treniņiem, mazgāju, mēs esam par viņiem atbildīgi!»*

Lai arī kopumā radnieki tika uzskatīti par ģimenes locekļiem, iztrūkstot ikdienas ciešākam kontaktam un emocionālai saiknei, **radu saimei kā ģimenei tiek piešķirta vairāk formāla nozīme** *«Ir radi un lielāks ģimenes koks, bet ir arī ģimene, ko pats veido. Tas ir atdalāmi. Bēt ir gan ģimene, ko ar visiem radiem kopā.»*, *«it kā ir ģimene, bet īsti nav ģimene»*.

Argumentējot ar personu brīvību individuālās izvēles iespējas, ja vien tas neaizskar citu cilvēku tiesības, lielākā daļa jauniešu piekrita, ka **par ģimeni var uzskatīt arī kopdzīvē esošus viendzimumu partnerus**, kurus vieno savstarpējas jūtas *«ja viņiem tā ir labi, tad lai viņi būtu arī ģimene»*.

Lai arī vairākums aptaujāto jauniešu norādīja, ka Latvijas sabiedrībā vēl valda aizspriedumi un vienlīdzības pārkāpumi viendzimumu partneru attiecību kontekstā, bija arī atsevišķi respondenti, kas pauda pretējus uzskatus, kritizējot viendzimumu attiecības, saskatot riskus bērnu veselīgai dzimumaudzināšanai šādās ģimenēs.

Apkopojot jauniešu viedokļos nevar saskatīt izteiktas tendences un sakarības saistībā no dzīves vietas vai ģimenē lietotās sarunvalodas, būtiskāk jauniešu **viedokļi formējušies ģimenes**, kurā viņi ir auguši, iespaidā un atkarībā no **izglītības līmeņa, pedagogiem citām spilgtām personībām** (influenceri) viņu dzīvē

REPRODUKTĪVĀ VESELĪBA

IZGLĪTĪBAS SISTĒMAS LOMA I

Vērtējot izglītības sistēmas lomu jauniešu izglītošanā (ģimene, attiecības, seksuālā un reproduktīvā veselība), redzamas atšķirīgas pieredzes, ko var saistīt ar izglītības iestādes un pedagogu iniciatīvu, spēju jauniešiem saprotamā, interaktīvā veidā pasniegt informāciju. Pozitīvāka pieredze saistīta tieši ar pedagogu, vieslektoru sniegumu skolās, kur **sniegums ir bijis radošs, skolēniem saprotams, piemēros balstīts.**

Kritiski viedokļi izskanēja no respondentiem, kuri skolas laikā saskārušies ar **vāju, nepārlicinātu sniegumu, kautrību, mulsumu no pašu skolotāju puses**, «*lietu nesaukšanu īstajos vārdos*», pieskaroties dzimumaudzināšanas tēmām, tādējādi **radot nepareizu priekšstatu** par jautājumiem, kas skar seksualitāti un partnerattiecības.

Ļoti pozitīva un noderīga pieredze bijusi komunikācijā ar **gados jaunākiem skolotājiem**, kas pēc respondentu domām, **vairāk izprot jaunās paaudzes vajadzības un vērtības**, kā arī ārpus obligāto mācību priekšmetu pasākumos, kas notikuši nepiespiestā un labvēlīgā gaisotnē, ievērojot līdzvērtības principu, piedaloties lektoriem ekspertiem (Papardes zieds, ārsti ginekologi).

Daļa respondentu arī atzina, ka saskārušies ar **formālu pieeju no skolotāju puses** seksuālās un reproduktīvās veselības tēmu pasniegšanā (piemēram, monotona referāta nolasīšana, novecojušu multiplikācijas filmu demonstrēšana), mācību stundu laikā «*garlaikojušies, neko jaunu nav iemācījušies*», «*Bija kaut kādas sociālās zinības, bet es neatceros, ka tur būtu kas mācīts, ka tam būtu vērtība kaut kāda.*»

»
«*Ir tāda sajūta, ka tie daži skolotāji runā pēc kaut kādas teorijas. Pilnīgi neieinteresēts vispār.*»

«*Mums skolā bija tēma par vīrieti un sievieti, bet skolotāja kautrējās. Un mums jau zemapziņā tika iesēts, ka par šo tēmu nedrīkst skaji runāt, ka tas ir kaut kas aizliegts. Un ko tad šādi ar šādu domāšanu cilvēki jauniešiem var iedot?»*

«*Manā laikā vārds seksualitāte skolā bija kā tāds tabu. Skolā noteikti jārunā, nebaidoties nosaukt lietas īstajos vārdos.*»

IZGLĪTĪBAS SISTĒMAS LOMA II

Vairākums atzina, ka **par reproduktīvo veselību skolās mācīts novēloti** (15-16 gadu vecumā), kad jaunieši lielākoties jau ir informēti, liela daļa arī uzsākuši seksuālās attiecības, tādējādi mācību stundās pasniegtais jau **bija zaudējis savu aktualitāti**.

Kritizēta tika arī mācību par seksuālo un reproduktīvo veselību organizatoriskā puse, atsevišķi klasēs nodalot skolēnus pēc dzimumiem un mācot tikai par sava dzimuma specifiku, lai gan **interese bijusi arī uzzināt par pretējā dzimuma specifiskām vajadzībām un atšķirībām**, kas tiek saistīts ar iespēju nākotnē labāk izprast pretējo dzimumu, veidojot attiecības.

Tikai atsevišķi respondenti norādīja, ka saskārušies ar **pāragru, vecumam neatbilstošu izglītošanu seksuālajos un reproduktīvajos jautājumos**, atzīstot, ka par šīm tēmām vēl nav bijusi interese, kā piemērotāku uzskatot vidusskolas vecumu.

Respondenti norādīja, ka skolās **netiek runāts par dažādām seksuālajām orientācijām, dzimumidentitātes traucējumiem**, norobežojoties un izliekoties, ka atšķirīgais nepastāv. Viņuprāt, ļoti **būtiski ir mazināt aizspriedumus sabiedrībā**, jau laicīgi jauniešus skolās izglītojot par šīm tēmām.

»
«Man tikai 12. klasē būs veselības mācība, kad tas ir jau par vēlu. Mēs vairāk jau esam atļāvušies un pieredzējuši. Savukārt, ja 10. klasē nosauc dzimumorgānu vārdā, tad visi sāk ķiķināt. Ir grūti to posmu paņemt.»

»
«Ir arī cilvēki homoseksuāli, viņi nejutas tik komfortabli, jo par to nekas netiek stāstīts skolās. Es domāju, ka vairāk jāieintegrē šī daudzveidība.»

» «Agrāk skolā, ja literatūras stundā pateica vārdu drāzt, visa klase smējās. Bet vēlāk es uzzināju, ka tas ir normāls latviešu vārds. Ir jāmāca jau skolās, ka tas nekas slikts.»

INFORMĀCIJAS KANĀLI

- Informācijas gūšana par seksuālo un reproduktīvo veselību, izsargāšanos – notiek galvenokārt **interneta vidē**, kur anonīmi, ērti un ātri iespējams atrast interesējošo. Kā liecina respondentu atbildes, biežāk atbildes uz interesējošiem jautājumiem interneta vidē tiek meklētas, ja trūkst pieaugušo atbalsta, vai jaunieši izjūt kaunu kādam pajautāt.
- Būtiska loma pusaudžu vecumā ir socializēšanās vienaudžu vidū procesam, tādējādi pavadot laiku kopā ar draugiem, bieži informācija tiek iegūta komunikācijā **jauniešu starpā**, savstarpēji apmainoties ar pieredzi un daloties zināšanās.
- Vairāki respondenti arī izcēla **ģimenes lomu** izglītošanā par seksuālo un reproduktīvo veselību, izsargāšanās iespējām, kā priekšnoteikumu minot savstarpējo uzticēšanos, cieņu ģimenes locekļu vidū.
- Atsevišķi respondenti, atceroties savu skolas laika pieredzi, kad interneta vidē brīvi pieejama neierobežota un bieži vien vecuma posmam nepiemērota informācija, atsevišķu respondentu pieredzes liecina, ka izjūts apjukums, saistībā ar savu dzimumidentitāti, un **pietrūcis pieaugušas personas atbalsts, mentora**, kam varētu uzticēties un saņemt padomu.
- Papildus tika nosaukti sekojoši informācijas kanāli:
 - Influenceri, blogeri interneta vidē – populāri, atstāj lielu ietekmi
 - Jauniešu brīvā laika pavadīšanas centri
 - Portāls pusaudzim.lv

«Tev ir tas pusaudžu vecums, pubertāte un tu veido sevi. Tu jau tā nesaproti, kas ar tevi notiek, tev vēl nāk klāt visa tā seksualitātes izzināšana. Tas ļoti var sajaukt galvu.»

«Ir tas kauna brīdis, kad tu no bērna pārej uz pieaugušo un neviens tev nestāsta, lai gan tas būtu jāzina. Un tad tu sāc meklēt interneta tīmekļa vietnēs.»

DROŠS SEKSS, IZSARGĀŠANĀS – LĒMUMA PIENĒMŠANA

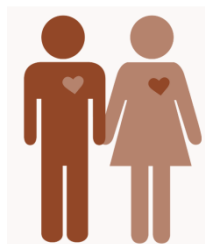
Izsargāšanās ir ļoti svarīga un aktuāla tēma, par ko tiek domāts, tomēr vienlaicīgi redzams, ka zināšanas ir vispārīgas, pietrūkst plašākas informācijas gan par kontracepcijas veidiem, gan to ietekmi uz veselību

Individuāla izvēle – kauns, neērti, nezina, kā otra puse reaģēs.

«Svarīgi, lai jaunieši, kad ir tajā vecumā, kad vēlas iet tālāk, eksperimentēt un pārbaudīt sevi, lai jau zina, ka prezervatīvs ir tavs labākais draugs. Tālāk jau tas ir tikai pieredzes jautājums.»

Nav gatavi uzņemties atbildību par bērnu ienākšanu attiecībās

Bailes no nevēlamas grūtniecības, seksuāli transmisīvajām slimībām

«Mums tikai stāstīja par prezervatīviem, neko citu. Vajadzētu aptvert plašāku loku, lai ir izvēles iespējas»

Pietrūkst informācijas par kontracepcijas veidiem un to ietekmi uz veselību

Ietekmē citu negatīvā pieredze (seksuāli transmisīvās slimības, nevēlama grūtniecība)

IETEIKUMI I

- Respondenti vairākkārtēji uzsvēra, ka skolas pienācīgi nesagatavo dzīvei un svarīgi skolās mācīt ne tikai par seksuālo un reproduktīvo veselību, bet arī **attiecību veidošanas un pilnveides principus, dzimumu psiholoģiskās atšķirības un finanšu pratību**, daudz efektīvāk sagatavojot ģimenes dzīvei nākotnē.
- Apkopojot respondentu atbildes, var secināt, ka izglītības sistēma paredz salīdzinoši virspusēju sagatavošanu seksuālās, reproduktīvās veselības un izsargāšanās jautājumos. Tādējādi būtiski **vairāk skaidrot gan par seksuāli transmisīvajām slimībām, gan kontracepcijas veidiem un to ietekmi**, nenodalot skolēnus klasē grupās pēc dzimuma, bet izglītojot visus kopā.
- Tā kā lielākoties pēc respondentu domām izglītošana par seksuālo un reproduktīvo veselību skolās ir novēlota, optimālāk būtu to **uzsākt jau no 11-12 gadu vecuma, pirms gūta pirmā personīgā pieredze**. Ļoti vēlama būtu arī individuāla pieeja, iepriekš izvērtējot paša jaunieša interesi un gatavību, sadarbojoties ar vecākiem (anketēšana) jauniešu vajadzību, interešu izzināšanā.
- Būtiska ir arī **seksualitātes jēdziena «normalizēšana» un seksuālās inteligences izkopšana** ne tikai skolās, bet visā sabiedrībā kopumā, aktualizējot, izglītojot un iedrošinot runāt, mazinot sabiedrībā valdošos aizspriedumus un nosodījumu.
- Jauniešu izglītošanā ieteicams **piesaistīt lektoros**, kas nav skolas pedagogi, piemēram, seksuālās un reproduktīvās jomas speciālistus, (Papardes zieds, ārsti ginekologi, seksologi), psihologus, kas raisa lielāku uzticēšanos kā jomas profesionāļiem, vienlaicīgi nav jāpārvar esošās robežas un jālauž lomas komunikācijā ar skolas pedagogiem, kuri arī ir spiesti «iziet» no pierastās komforta zonas.
- Kā liecina respondentu atbildes, jaunieši uzticas tiem, kuri komunikācijā ir nepiespiesti, ar kuriem nejut būtiskas paaudžu un pasaules uztveres atšķirības, izskanot ieteikumiem **skolām piesaistīt gadus jaunus, mūsdienīgi domājošus lektoros jauniešu izglītošanā**.

IETEIKUMI

Papildus izskanēja sekojoši ieteikumi:

- Atbalsta iespēju **saņemšana krīzes situācijās**, seksuālās identitātes meklējumos, iespēja anonīmi vērsties pie speciālista, atbalsta personas.
- **Darbs ar vecākiem**, izglītojot par dzimumaudzināšanas nozīmīgumu, to, kā runāt ar pusaudžiem un attiecīgo vecuma posmu vajadzībām.
- Skolās jābūt pieejamām brošūrām, **drukātiem materiāliem** par seksuālo un reproduktīvo veselību.
- **Attiecību psiholoģisko, komunikācijas aspektu mācīšana** (kā saglabāt uzticību, godīgumu attiecībās, kā izprast citu sajūtas, pretējā dzimuma psiholoģiskās, fizioloģiskās atšķirības)
- Izglītošana par to, kā **atpazīt un izvairīties no vardarbīgām attiecībām**.
- Izglītošana caur jauniešu brīvā laika pavadīšanas centriem, nesaistīti ar vispārējās izglītības iegūšanu.
- Izstrādāt pārdomātu, mūsdienīgu mācību programmu un pasniegšanas veidu *«lai skolotāji nesamāca pēc savas pieredzes»*.

» *«Ja atnāk kāda jaunāka seja, vairāk pievērš tam uzmanību, jo kaut kas tajā vidē izmainās.»*

» *«Visi runā tikai pa kaktiem, slēpj viens no otra. Noteikti būtu jāsāk no skolām.»*

» *«Ir cilvēki, kuriem nav uzticības personas un viņiem ir tik grūti atvērties. Man šķiet, ka labi, ja ir anonīma iespēja aprunāties. Tu zini, ka viņš tevi nepazīst.»*

» *«Labāk, lai tas nav skolotājs, jo tad ir cits respekts. Un izmainās arī tas obligātuma raksturs, ka tev jāklausās, lai uzrakstītu kontroldarbu. Vieglāk noķert skolotāju uzmanību.»*

Intervijas veica:
Dace Grīnberga
Atskaite:
Dace Grīnberga

Baznīcas iela 32-2, Rīga, Latvija, LV-1010
Tālr.: 67 312 876
E-mail: skds@skds.lv
www.skds.lv